

RUDAR

... Glasilo slovenskih rudarjev ...

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krome, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Prvi majnik.

Letošnji prvi majnik so slovenski rudarji vseh rudnikov kar najslovesneje obhajali. Vsi sprevidi in shodi so bili mnogoštevilno obiskani, tako v Zagorju, Trbovljah, Hrastniku in drugod. Vse delavstvo se je čutilo ta dan za en razred in v vseh srcih se je okrepila zavest, kako potrebna je delavcem edinost v težkem boju za svoje pravice.

Kakor poroča dunajska „Arbeiter-Zeitung“, je tudi po drugih krajih Avstrije praznovanje prvega majnika uspelo jako slovesno. Na Dunaju je bilo ta dan dvainsedemdeset shodov in skoro vsi so bili jako sijajno obiskani. Tudi na Ogrskem, Španskem, v Italiji in Švici se je prvi maj lepo praznoval.

Kako se gospodarski boji vedno bolj poostrujejo.

Stara resnica je, da dajejo podjetniki delavskim bojem večjo obširnost in razteznost, kakor hočejo in mislijo delavci sami. Žalibog, da tega ne uvidijo in ne upoštevajo niti organizirani delavci ne, kaj šele neorganizirani. Le tako si lahko razložimo obžalovanja vredno dejstvo, da se splošno obrača malo pozornosti okrepitvi in izboljšanju organizacije.

V zadnjih desetletjih se je delavec še močneje in ostreje zavedel svojega razrednega stališča napram podjetnikom. Skoro pred našimi očmi se opaža, kako so boji delavskega razreda s podjetniki vedno bolj poostrujejo in nikako prazno domnevanje ni, če se prorokujejo delavcem vedno hujši in silnejši gospodarski boji.

Nočemo navajati tujih vzgledov; trden, neoporečen dokaz so nam avstrijski podjetniki. Resnica je, da avstrijski podjetniki še niso stopili v boj proti delavcem s tako obsežnimi in usodnimi načrti kakor njih tovariši v drugih državah. Ali zelo bi se motil, kdor bi mislil, da je av-

strijski podjetnik mečjega in bolj blagega srca. O ne! Edini razlog je le ta, da se avstrijski kapitalizem še ni tako silno in strahotno razvil kakor tuji kapitalizem. Torej se tudi ne more boriti proti delavcem s tako brezobzirnim in nevarnim orožjem kakor se bori kapitalizem drugod. Toda dasi avstrijski podjetniki še niso dosegli svojega vzora, vendar se mu polagoma bližajo in nekega lepega dne bodo čutili avstrijski delavci trdo pest, ki bo prav tako težko in brez usmiljenja padla nanje kakor je padla in še pada na delavce v drugih državah.

Ali zdaj naš avstrijski kapitalizem še nima te mogočne moči. Za delavce jo te jako ugoden čas, ki ga morajo korenito izrabit. Delavci se morajo namreč dobro pripraviti za boj, ki jih čaka: okrepiti in ojačiti morajo svoje organizacije.

Oglejmo si v prihodnjih vrsticah v glavnih potezah razvoj našega gospodarskega boja!

Precej dolgo je bil pri nas običaj, da se je na podjetnika navalilo z naglo, nepričakovano stavko in se ga je tako prisililo, da je izpolnil delavske zahteve. Toda pelavci so bili vedno bolj zavedni in tako se je vodil tudi boj za delavske pravice vse previdneje in razumneje. Tisti čas je minil in je tudi moral miniti, ko je bila stavka samo izraz hipne razburjenosti. Podjetnika se je obvestilo o bližnjem boju. Delavci so se pogajali z njim in podjetnik je vedel, kaj ga čaka, ako ne izpolni delavskih zahtev.

Kako se je godilo stavkujočim delavcem v tem času? Reči moramo, da so bile tedaj razmere za delavce ugodne. Podjetnik se ni boril samo z delavci, ampak tudi z marsikaterimi drugimi ovirami. Ker je bil navezan na svoje lastno delo, je bil v velikem strahu, da izgubi odjemalce in izgubi pri njih dobro ime, če bi jim ne pošiljal premoga. Vsled tega je bil podjetnik precej osamljen in mnogo hitreje omehčan, da je izpolnil delavske zahteve. Poleg tega so delavci stavkali lahko dalje časa, ker so jih podpirali delavci tistih obratov, kjer niso stavkali.

Ali ta zlata doba je minila in je že davno proč. Tedaj podjetniki še niso bili združeni; dandanes pa je tak podjetnik bela vrani in tih spomin na minule čase. Zdaj so se podjetniki krepko združili in dandanes se vrše vse drugačni boji med delavstvom in podjetniki kakor nekdanj.

Podjetniki so se orgsnizirali sprva samo zato, da bi se obvarovali denarnih posledic delavskih bojev. Razvoj podjetniške organizacije nam je povsem jasen. Sprva so imele majhne namene, ki pa so rastle. Kakor povsod so se zadovoljevali tudi avstrijski podjetniki s tem, da so preprečili medsebojno konkurenco, v kadar je bila stavka. Pozneje pa so šli dalje; za kraje, kjer se je stavkalo, so si naročili delavcev iz krajev, kjer ni bilo stavke. Seveda to ni ostalo brez vpliva na postopanje naših organizacij. Tudi so skušali dobivati podjetniki, pri katerih se je stavkalo, naročila iz drugih krajev, kjer ni bila stavka; to pa se jim je ponesrečilo, ako je bilo delavstvo tamkaj že druženo. Tako so se delavski boji s podjetniki zelo poostriili.

Podjetniška organizacija je šla korak dalje in se je razvila v bojno organizacijo. Beseda iz p o r zadostuje, da si delavci zadostno in izrazito predočijo bojno organizacijo podjetnikov. Tako so že izprli podjetniki delavce v Švediji, Angliji in v sedanjem času v Nemčiji. Te bojne organizacije so silna moč podjetnikov; stavke in njih posledice niso zanje več tako nevarne.

Te razmere nujno silijo delavce, da se vedno tesneje združujejo. Podjetniki so se združili brez ozira na narodnost v mogočno bojno zvezo; ako hočejo delavci bojevati uspešen boj proti združenim podjetnikom, se morajo prav tako združiti. Vsi oziri morajo pasti. Kdorkoli je delavec in najsi je te ali one vere, te ali one narodnosti, mora stopiti v bojne vrste za svoje pravice. Ali z drugimi besedami: delavci, okrepite in ojačite svoje organizacije, ako hočete živeti!

LISTEK.

O glistavosti rudarjev.

Piše dr. Zarnik Tomo, Zagorje ob Savi.

Oglejmo si sedaj glisto ankylostomum duodenale nekoliko bolj natanjko. Ta zajedalec, katerega je prvi našel učenjak Frölich leta 1789. in ga imenoval uncinaria in potem še le leta 1838. italijanski zdravnik Dubini v Milanu, kateri mu je dal znanstveno ime. Ankylostomum duodenale živi v človeških tankih črevah, in sicer v onem delu, ki se imenuje tešče (jejunum) in vito (ileum) črevo. Manj pogosto se nahaja v dvanajstniku (duodenum). Črviček je okroglaste, tenke oblike. Samice so dolge 10 do 14 milimetrov, samci so manjši 6—10 milimetrov. Včasih se najdejo nekoliko večje vrste, tako da imajo samice 14 do 21 milimetrov, samci 10 do 16 milimetrov dolgosti. Že po velikosti se toraj ločijo od drugih črevesnih zajednikov. Tako so bičevniki (Peitschenwurm, Trichocephalus dispar) 50 (samice) odnosno 40 milimetrov (samci) veliki. Anguilule, katere se večkrat z ankylostomum skupno nahajajo, so komaj 0.25 milimetrov dolge. Najbolj podobne so ankylostomom podanjšice (Madenwürmer, onymis vermicularis), katere so 4 mm (samci) odnosno 10 mm (samice) dolge. Te vrste glist se nahajajo

posebno pri otrocih v debelem črevesu. Navadne gliste (Spulwurm, ascaris lumbricoides) so pa bolj debele in dolge 20 (samci) odnosno 30 centimetrov (samice). Trakulje, ki se nahajajo v človeških črevesih so pa dolge od 2.5 do 8 metrov! Radi popolnosti naj še omenim, da se včasih v človeških črevesih najdejo dva črva, katera pravzaprav živita v žolčevodih, takozvana distomum hepaticum in lanceoletum.

Ankylostomum duodenale je bolj bele barve, včasih rujavkast ali celo rudeč. Barva je odvisna od tega, ali je zajednik prazen (lačen) ali s krvjo napojen (sit). Vendar so samice vedno bolj temne barve kot samci. Samec se loči od samice tudi v tem, da ima zadek zvončasto napet, kateri je pri samici rtast ali špičast. Na glavi se nahajajo usta obrobljena od šestih kljukasto zavrtih zob. S temi zobmi se zajé zajedalec v črevesno sluznico, jo potegne lijaku podobno k sebi, jo pregrizne in pije kri. Jajca, katerih odklada samica na stotine, so dolga 0.05 milimetra, široka 0.03 milimetra, so torej za prosto oko nevidna. Oblike so podolgate, na obeh konceh nekoliko stisnjena. Vsebinska jajček je jasno rudeče barve in se deli v začetku v 3—4 kroglice, katerih postaja vedno več in so vsled tega primeroma manjše. Iz teh kroglic se razvije ličinka ali larva, katera prodre jajčasti ovoj in se potem prosto giblje in zase. Vse to se zgodi zunaj človeškega telesa. Tedaj

jajca kakor tudi ličinke lahko poginejo. Vsa odlegla jajca pridejo namreč s človeškim blatom na prosto, kjer se samo pri ugodnih razmerah lahko razvijajo. Kmalu pa se obda ličinka z nekakim obvojem ali mošnjico iz kitina in se imenujejo potem zabubana ali encystirana ličinka. Trda koža varuje torej ličinko zunanjih škodljivih vplivov, tako da utegne dolgo živeti in da celo ne pogine, če je tudi par dni čisto izsušena. Iz jajc se razvije zabubana ličinka v 5—10 dnevih. Razvitek zajednika ankylostomum duodenale je toraj sledeči: Samica izleže v človeških črevah jajca, ki pridejo z blatom na prosto. Iz teh jajc se razvijajo, če ni toplota pod 10° in ne nad 42° C in če pridejo v zadostno mokro in blatno zemlje proste ličinke, katere se zabubijo s tem, da se obdajo z mošnjico. Iz teh zabubanih ličink se razvije v 4—5 tednih zajedalec, če so ličinke prišle v človeško črevo. Zajedalec potem živi 5—6 let v črevesu, potem odmrje in gre z blatom od človeka. Okuži se človek tako, da zanes zabubane ali encystirane ličinke v usta, odkoder pridejo nespremenjene v želodec. Želodčni sok razkroji obvoj ali mošnjico iz kitina in iz obvoja izleže v črevesih ličinka, ki se pretvori v zajedalca. Mogoče je tudi, da pridejo včasih ličinke skozi potnice kože v kri in odtod v čreva.

(Dalje.)

Rudarji, dopisujte v svoj list!

Znano dejstvo je, da rudarji delavskim listom jako malo poročajo in pišejo o razmerah v rudnikih; o tem tožijo vsi delavski strokovni listi. Ta ali oni bo morda dejal da delavci nimajo zmožnosti za dopisovanje v liste. Toda tega od delavca tudi nikdo ne zahteva; delavec naj piše, kakor ve in zna, navede naj dejstva, pravo obliko spisu pa bo dalo uredništvo.

Zlasti je važno poročanje o neizgodbah v rudniku. Treba pa je, da poročevalec navede ime rudnika, kjer se je zgodila nezgoda, dalje ime ponesrečenca, vzroke nezgode in sploh vse okoliščine, ki so v zvezi z nesrečo. Ako se je delavstvo že preje, preden se je zgodila nezgoda, pritoževalo o slabih varnostnih napravah tistega kraja, kjer se je pripetila nesreča, tedaj se mora tudi to navesti v poročilu. Žalostno je, da meščanski listi skoro vedno prvi poročajo o neizgodbah, in sicer je njih poročilo vedno tako sestavljeno, kakor bi nezgode nikdo ne bil kriv in se je vse zgodilo le slučajno.

Dolžnost „Rudarja“ pa je, da pokaže nezgode in tiste, ki so jih zakrivil, v resnični luči; to pa se bo zgodilo le tedaj, ako bodo rudarji točno, vestno in natančno poročali o neizgodbah kakor tudi o rudniških razmerah sploh. Rudarji naj bodo uverjeni, da nikakor ne zadostuje, ako samo med sabo in v ožjem krogu govore o razmerah v rudniku, ne, ampak vsa javnost mora vedeti o tem. Predvsem pa se mora opozoriti rudniško oblast na te razmere; to nalogo pa bode zadostno izpolnil „Rudar“ le tedaj, ako bo imel iz vseh rudnikov hitra in natančna poročila. In če rudniška oblast svoje dolžnosti ne bo storila, tedaj jim v slučaju nezgode lahko očitamo, da smo jo pravočasno opozorili na slabe razmere.

Rudarji morajo porabiti sleherno priliko, da opozore javnost in postavodajne kroge na nezadostno rudniško nadzorstvo; rudniški posestniki gledajo itak le na to, da bi dokazali nasprotno.

Zato pa, rudarji, dopisujte v svoj list, poročajte točno in vestno „Rudarju“!

Nezgode in rudniške oblasti.

V poročilu o neizgodbah v avstrijskih rudnikih navajajo rudniške oblasti za vzroke nezgod slučaj, še večkrat pa lastno neprevidnost in krivdo. Gotovo tuptam kdo tudi slučajno ponesreči in se ne more govoriti o tej ali oni krivdi; toda mnogo takih „slučajev“ pa povzročijo zanemarjanje raznih varnostnih odredb in določil, ki jih površni opazovalec niti ne opazi ne. Če padeš v vodo z mosta, ki na njem ni držav, tvoj padeč ni slučaj, ampak krivda tistih ljudi, ki bi imeli oskrbeti mostu države, pa jih niso. Ali če greš skozi ozko, živahno ulico in pade nate opeka s poškodovane strehe, je jasno, da tudi to ni slučajna nesreča; zakaj gospodar bi bil moral popraviti slabo stroho. Ako se že v navadnem življenju izkaže, da mnogo takih „slučajev“ ni nič drugega kakor zanemarjanje potrebnih del, se to godi v tem večji meri v rudnikih. Vse nezgode v rudnikih zakrivijo ti ali oni vzroki in nedostaki, ki bi se jih ob večji paznosti lahko odpravilo. Rudniška oblast misli, da so nezgode v rudnikih mnogokdaj slučajne; mi pa pravimo, delavci imajo največ zahvaliti slučaju, da jih ne zadene še več nezgod. Tisti „slučaji“, kakor jih navaja rudniška oblast, niso nič drugega kakor zanemarjanje predpisov rudniške policije. V resnici zakrivi večino nezgod rudniško nadzorstvo in obratno vodstvo.

Še hujša neresnica pa je, če se pravi, da povzročijo nezgode lastna neprevidnost in lastna krivda. Ako to bere neizkušen človek, lahko misli, da avstrijski rudarji kar sami silijo v smrt. Sam sem si kriv le tedaj, ako se odločim sam, ne da bi me kdo silil ali da bi imel od tega dobiček ali škodo. Kakor hitro pa vpliva tuja oseba na moja dejanja, bodisi z grožnjami ali z obljubami, tedaj nisem več sam odgovoren. Na rudarje pa se vpliva pri delu od raznih strani. Tako vpliva na rudarje akordno delo. Akordni delavec je sicer sam svoj priganjač, toda nikjer ni akordno delo tako škodljivo kakor v rudnikih. Kdor več naredi, dobi več plače; na lepo delo

se ne ozira nič. Podjetniku velja tisti za dobrega delavca, ki nakoplje več premoga; ali pa je delavec tudi dobro opravil varnostno delo, se podjetnik ne briga. Da le jama sama ne trpi škode, pa je dobro. Posledica tega je, da gleda rudar le na to, da bi kolikormogoče veliko storil, za varnostno delo se pa ne briga. In koliko je še drugih stvari, ki delavca silijo le k delu in delu, a ga odvrtaajo, da bi skrbel za lastno in svojih tovarišev varnost.

Važen razlog je pa tudi dejstvo, da se rudarje neprenehoma priganja, naj bi storili vedno več. Plača se določi v obratni pisarni ali celo v uradu, ki je bogve koliko oddaljen od rudnika. Določi se, koliko časa rabi delavec za voz (hunt). Potem pa se računa dalje. Na primer: za voz se rabi 40 minut; delovnega časa je 9 ur, 40 minut se vračuna za vožnjo v jamo in iz jame, 20 minut za jed, ostane torej za delo približno 8 ur; ako se vračuna za voz 40 minut, tedaj se dobi za šiht 12 vozov. Taki računi se pač dajo delati o strojih, ne pa o delu v jami. Prvič premog niti v enem in istem rudniku ni povsod enako trd; pri izvažanju nastanejo časi razne ovire. Časi pade voz s tira, časi se mora čakati na vozove in iskati različen material; vse to pa povzroča izgubo časa. Tako izgubi rudar vsled raznovrstnih zaprek mnog časa, ki ni vračunan v akordne račune. Potem se pa ošteva in zmerja delavce, češ, da nič ne store. Grozi se jim celo z odpovedjo, ako ne odrajtajo določeno število vozov. Da se ob takih razmerah prav nič ne pazi na previdnost, je razvidno. Potem pa podjetniki zatrjujejo, da se pazi na izvrševanje določil rudarske policije. Seveda se pazi, ampak kako se pazi! Delavce se opominja na nevarnih krajih, naj bodo previdni, zaeno se jih pa priganja, naj več store. „Pazite, da se vam nič ne zgodi, ali glejte, da bodete odrajtali dovolj vozov!“ S temi besedami se opominja rudarje. Za varnostno delo se vedno manj plača kakor za izkopavanje in pridobivanje premoga. Kako naj bo potem delavec priden? V mnogih jamah se sploh nič ne plača za tesarska dela, če jih morajo narediti rudarji sami. Obratno vodstvo (Betriebsleitung) se opraviči s tem, češ da plača toliko več za voz; v nekaterih rudnikih je prišlo vsled tega že do stavk. Delavstvo se je pritožilo na rudniški urad in dokazalo, da se na ta način naravnost goje in pospešujejo nezgode. Gospodje rudniški komisarji so to priznali, toda pomagati niso mogli. Vsi tu navedeni in še marsikateri drugi vzroki vplivajo na delo rudarjev. Ako se torej časi rudarji ne ravnaajo po varnostnih odredbah in jih vsled tega zadenejo nezgode, tedaj ni govora o „lastni krivdi“ ali o „lastni neprevidnosti“, ker so bili rudarji posredno ali neposredno prisiljeni k takemu delu.

Za avstrijsko rudniško nadzorstvo so taka poročila zelo značilna. Poročilo sicer prinaša število ponesrečenih rudarjev. Navaja tudi vzroke; toda resnični vzrok je zaviti in potvarjen. Naše rudniško nadzorstvo se mora temeljito in korenito izboljšati. Toda tudi za rudarje je zadnji čas, da se za svoje zadeve resneje pobrigajo; zakaj najboljšje varstvo je lastno varstvo. To pa bodo dosegli rudarji le s krepko organizacijo.

Svarilo pred izseljevanjem.

Vedno se pojavljajo med delavci agentje, ki jih silijo in jim prigoarjajo, da bi se izselili. Navadno pa se izkaže, da nabirajo agentje delavce za take kraje, kjer je stavka. Tako se nabira delavce brez njih vednosti za stavkokaze. To je razvidno tudi iz sledečega pisanja, ki ga je pisala organizacija ameriških rudarjev podnačelniku zveze nemških rudarjev:

„Glacé Bay N. S. Canada, 26 marca 1910.

Cenjeni gospod in brat!

Semkaj prihaja iz različnih krajev Nemčije veliko število rudarjev. Mi vemo, da nabirajo agentje tukajšnje družbe Coal rudarje po Nemčiji in Avstriji. Agentje pripovedujejo, da je stavka tu že končala. Sploh delavcem mnogo obetajo, česar ne izpolnijo. Veliko število organiziranih delavcev se jim da zapeljati in so potem tu pri nas stavkokazi.

Prosimo Vas, obvestite vse svoje tovariše in tudi tovariše v Avstriji, da je tu v pokrajini

Nova Section Canada stavka že od julija 1909 in da utegne še dolgo trpeti, preden bi se rudarji zedinili s podjetniki. Stavka se razteza čez vso pokrajino Nova Section Canada. Rudarji, ki se dajo najeti in pridejo semkaj, bi bili tu le stavkokazi in bi zahrbtno škodovali stavkojočim delavcem. Zato Vas še enkrat prosimo, da nujno posvarite rudarje, naj ne verjamejo obljubam agentov.

Z odličnim spoštovanjem in bratskim pozdravom Vaš prijatelj

Georg Manoiu,

organizator United Mine Workers of Amerika.“

Nadalje bi nujno naročili našim rudarjem, naj se ne dajo najemati za nemške rudnike in naj ne verujejo agentom. Razmere in zaslužki so v nemških rudnikih zelo slabi. Od leta 1907. do 1909., torej približno v dveh letih, so se zmanjšali zaslužki pruskih rudarjev za okolo 89 milijonov. Tudi se praznuje neprenehoma.

Ob takih razmerah bi izseljenci, ki bi semkaj prišli, samo škodili nemškim rudarjem. Ali tudi izseljenci bi padli v past; kajti kakor hitro bi bili tu, bi bili povsem odvisni od podjetnikov. In če bi se hoteli svobodneje kretati in gibati ali se organizirati in zahtevati svoje pravice, bi se izdale proti njim ostre odredbe in bi jih policija izgnala kot podanike tuje države brez usmiljenja. Zakaj policija in podjetniki delajo roko v roki. Kako se utegne goditi izvaljenim tovarišem in njih družinam priča list „Staatsbürger-Zeitung“, ki je prinesel sledeče poročilo:

„Oberhausen, 5. aprila.

Danes zjutraj je izstopila tu skupina delavcev. Povpraševali smo jih in so nam pripovedovali tole: Odpotovali smo zvečer 2. aprila iz Ljubnega na Gorenjem Štajerskem. Tu bi nas imela sprejeti družba Nemški Cesar. Agent, ki nas je najel za družbo Nemški Cesar, je poslal naše listine naravnost družbi. Zdaj pa ni nikogar na kolodvoru in mnogo izmed nas jih je brez denarja. Mi smo jih vprašali, ali jim ni znano, da se rudarjem tu jako slabo godi. Odgovorili so, da jim je obetal agent Skovszka, ki jih je bil najel, dnevno šest do sedem mark zaslužka pri rudniku Nemškega Cesarja. Ko smo jim dejali, da je to pač pomota, so iznova zatrjevali resničnost svojih besed. Pripovedovali so nam tudi, da prebiva Skovszka v Ljubnem in odtam najemlje delavce. Časi odpošlje tudi manjše skupine delavcev, od 4 do 10 mož.

Oberhausen je kraj na Westfalskem, kamor gredo zlasti slovenski rudarji. Torej, rudarji, pozor! Bodite previdni in dobro preudariti, kam hočete iti!

Strokovno gibanje v Rusiji.

Pet let je že minilo, odkar je bila začela v Rusiji revolucija, boj za svobodo, pet let je minilo od tistega časa, ko se je mirno demonstrujoče proletarce brezobzirno postreljalo in posekalo.

Ali boj ni bil brezuspešen; o tem nas uveri zgodovina ruskega strokovnega gibanja, ki je pravkar izšla. Na podlagi te zanimive knjige hočemo podati kratek oris ruskega strokovnega gibanja.

I.

Rusko strokovno gibanje je še mlado. Ruska vlada je dovolila strokovne organizacije od 4. do 17. marca 1906.

Rusko delavsko vprašanje se je drugače razvijalo kakor drugod. Nositelj strokovne misli je osebno svobodni delavec, ta pa se ni pojavil istočasno z industrijo, katere početki segajo v carovanje Petra Velikega. Podjetnik je delal s tlačani. Toda že v drugi polovici 18. stoletja so ustanovili trgovci številna podjetja, v katerih so delali najeti tlačani ruskih plemenitašev. Polagoma so nastala podjetja, ki so v njih delali najeti delavci in ta podjetja so tudi dobro prosperovala, medtem ko so podjetja s tlačani propadala. Že začetkom 19. stoletja se izenačila števili najetih delavcev in tlačanov. Leta 1804 je bilo v 2425 tvornicah 45.625 plačanih delavcev in 49.577 tlačanov. Leta 1825 je bilo v 5241 tvornicah 210.339 delavcev in izmed teh 114.515 plačanih delavcev. Zaradi nedostajanja dobrih delavskih moči plače niso bile ravno slabe, vendar pa so utaknili podjetniki dividende do 500 odstotkov v žep. V letih 1835—1855 se je pola-

goma prešlo od ročnega obrata na strojni obrat. (Obrat=Betrieb.)

Leta 1861. se je dala kmetom svoboda in to je zelo slabo vplivalo na razvoj industrije. Osvobojeni kmetje so tropoma zapuščali industrijska podjetja in odhajali na kmetije. Skoro se je zdelo, da bo to upropastilo industrijo. Toda kmalu so pričeli kmetje zapuščati svoja zemljišča, ker so bila tako silno obdačena, da se niso mogli vsi preživljati. Ta sprememba se je zgodila za carovanja obeh Aleksandrov. Število obratov zopet raste. Leta 1863. se je naštel 332.000 delavcev, leta 1887. že 1.516.000 in leta 1897 celó 2.098.000. Delavstvo je živelo tudi v mestih združeno, to se pravi, da je imelo vse dohodke in izdatke skupno. Toda o razredni zavednosti in o edinosti nimajo nobenega pojma. Tu je valovala bujno pisana mešanica raznih narodnosti, raznovrstnih mestnih in kmečkih delavcev. Rokodelci (izučeni delavci) so menili, da so mnogo več kakor drugi delavci. Rokodelec je rajše trpel lakoto, kakor da bi prijel za delo navadnega delavca. Vse to je bilo velika ovira edinosti. Podjetnik se je smatral za dobrotnika in noter do devetdesetih let prejšnjega stoletja je bila navada, da so delavci podjetniku poljubovali roko. Pogosto so padali tudi udarci. Pač je prišlo tudi v teh mračnih časih do majhnih obrambnih stavk, toda vlada jih je smatrala za motenje javnega reda in miru in jih je tudi v tem smislu kaznovala. Po kazenskem zakonu iz leta 1866. se je delavec kaznoval do treh mesecev, ako je preje prenehal delati, kakor je določala delavska pogodba. Leta 1874. so ta zakon poostriili; delavec, ki je bil član „zvez, ki imajo namen prekinjevati delo“, se je kaznoval s trdjavskim zaporom od osem mesecev ali pa s prognanstvom v Sibirijo. Seveda je potem lahko dejal ruski finančni minister l. 1895: „V Rusiji ni delavskega razreda v tem smislu kakor v zapadni Evropi in zagadelj tudi nimamo delavskega vprašanja.“ V zaupni okrožnici opominja minister tvorničarje, naj bodo nadvse strogi z delavci. Leta 1897. pa je prišel na guvernerje vseh provincij strog ukaz, da se morajo tvornice strogo nadzorovati, delavska zborovanja prepovedati, sklicatelje prijeti, ljudi, ki kljub povelju nočejo biti stavkokazi, odstraniti in delavce, ki stavkokaze napadajo, postaviti pod policijsko nadzorstvo. Te stroge naredbe so se uporabljale z železno doslednostjo do aprila leta 1905.

Povod temu strogemu ukazu pa je dala veličastna stavka peterburških tkalcev in predilcev v maju 1896. Te velike stavke se je udeležilo 14.700 delavcev.

Od l. 1895. do 1905. je stavkalo vsega skup 431.000 delavcev, v 1765 obratih, 2.100.000 dni. Rusko delavstvo se je vsled agitacije socialne demokracije zbudilo. Toda krepke organizacije še ni bilo. Vsled tega so bili razpori s podjetniki in nadzorniki zelo otežkočeni; saj niso imeli delavci nikakih zaupnikov.

(Dalje prihodnjic).

Strokovni pregled.

s Za varstvo rudarjev. V 43. seji poslanske zbornice se je pritoževal socialnodemokratski poslanec Cingr, da je imel rudarski pododsek socialnopolitičnega odseka v tekočem zasedanju državnega zbora samo eno sejo. Tako se za rudarje ni nič storilo. Rudarji so že tako dovolj razburjeni, zato naj se jih nikar še bolj ne razburja z zavlačevanjem. Načelnik socialnopolitičnega odseka je odobral besede sodruha Cingra in je obljubil poskrbeti, da se kar najprej skliče seja rudarskega pododseka.

s Trboveljska premogokopna družba si razdeljuje delavske žulje. Trboveljska premogokopna družba je imela 27. aprila letošnji občni zbor in tu so si gospodje določili dobiček, ki so jim ga nakupičile žuljave delavske roke. Iz poročila posnamemo, da je kupčija s premogom napredovala. Izkopalo se je premoga 1.134.112 ton; 35.039 ton več kakor v prejšnjem letu. Prodalo pa se je 1.127.372 ton, torej 39.606 ton več. Na občnem zboru se je sicer stokalo, da istrski premogokopi in zagorski premogokop ne delajo dobro. Da pa stvar ni tako huda, se vidi iz tega, da ima družba 746.533 kron dobička. V rezervni zaklad bodo dali namesto 7023 kron 30.000 kron, dividende pa si bodo zopet razdelili po 9 kron. Tudi so izvolili v upravo dva člana več. Torej je tisto stokanje brez prave podlage; kupčija gre dobro. Kar se pa tiče zagorskega rudnika, sve-

tujemo gospodom, naj opuste škodljivo plavljenje (šlemingo), pa se jim ne bo treba pritoževati! V tem oziru so sami zakrivilo slabo stanje zagorskega premogokopnika.

s V Hrastniku je cela vrsta rudarjev, ki delajo že po 40 let pri tej družbi oziroma so člani bratovske skladnice v Trbovljah. Namesto da bi imeli tudi toliko let zaračunjenih jih imajo pa samo 15—25 in še manj. Kako pride to? Gospodje so namreč v prejšnjih časih, ko se še rudarji niso toliko zavedali kakor danes, prav dobro računali. Ako je rudar delal kakšnih 6 let v Trbovljah, se prestavil na Ojstro, delal zopet 7 let tamkaj, prišel pozneje v Hrastnik ter tam obstal, ima zaračunjena samo tista leta, ko je delal v Hrastniku. Da bi pa priračunili tudi tista leta, ko je delal na Ostrem ali v Trbovljah, se niso spomnili. Sedaj pa, ko so se tisti rudarji že postarali in namerava iti marsikateri v pokoj, so uvideli, da so bili varani. Vložili so lansko leto na predstojništvo bratovske skladnice cel kup prošenj za pripoznanje tistih let, v katerih so tudi plačevali prispevke bratovski skladnici. Odbor bratovske skladnice je sicer sklenil, da se imajo tista leta pripoznati. Mislilo se je, tekom dveh mesecev bodo pa vsi prizadeti obveščeni, ali dobijo ali ne. Ali že bo leto dni, pa še nikakšnega odloka. Kje da sedaj zadeva leži, pa tudi nikdo ne ve. Mi energično zahtevamo od rudniške oblasti, ako ima ista sedaj zadevo v rokah, da jo prej ko mogoče reši, v slučaju pa, da je nima, naj pa vendar stvar preišče in zahteva, da se vendar reši. Če oni mislijo, da bodo rudarji mirni in da bodo pustili zopet vse zaspati, se motijo. Rudarji, Vam pa kličemo, pristopite k Vaši bojni organizaciji, ki se bori za Vaše pravice!

s Kaj je izpor? V bojih med delavci in kapitalisti se dandanes pogosto čuje beseda izpor. Tako smo že pisali, kako mnogo stavbinskih delavcev so izprli podjetniki na Nemškem, tudi je še v živem spominu silni boj švedskih delavcev, ki so jih izprli podjetniki. Kaj je torej izpor, ki je podjetnikom v sedanjem času tako ljubo orožje proti delavcem? Izpor je začasen odpust delavcev. Podjetnik pokliče delavce ali njih zastopnike in jim pravi z mirnim, trdim glasom, naj delajo za toliko in toliko ceneje, drugače zanje nima več dela. Morda ima poleg tega še druge zahteve. Ako se delavci ne uklonijo, jih odpusti za toliko časa, dokler se delavci ne vdajo. Tako, zdaj pa delavci lahko čakajo, kdaj se bo omečil podjetnik. Navadno stopi obenem več podjetnikov z izporom v boj proti delavcem in se tudi med seboj zavežejo, da ne bode nikdo izmed njih jemal izprtih delavcev v delo. Zdaj pa si mislite, da je obenem vrženih na tisoče in tisoče delavcev na cesto. Med delavci se kmalu prične silno pomanjkanje, dela pa ni nikjer dobiti. Ako so delavci organizovani, jih podpira organizacija. Ali če organizacija ni dovolj močna, kmalu onemore. Delavci so v najhujši stiski in — sila kola lomi — morajo prositi podjetnika, da bi jim dal dela. Podjetnik pa je tega trenutka ravno čakal. Delavcem obljubi delo, a jim stavi stare pogoje, da naj delajo za manjšo plačo in izpolnijo njega zahteve, sicer jih ne sprejme na delo. Ako se delavci vdajo, so največji reveži in pravi sužnji podjetnikov. Vendar pa se podjetnikom njih nakana vsaj v celem obsegu navadno ne posreči, ako je delavstvo dovolj močno in krepko; tako se je zgodilo na Švedskem in tudi v Nemčiji se jim bo izpor najbrže ponesrečil. Poleg manjše plače stavijo podjetniki delavcem navadno tudi pogoj, da opuste organizacijo. Tako je izpor predvsem boj podjetniške organizacije zoper delavsko organizacijo. Zato je ta boj vedno nekaj velikega in silnega, zlasti še, ker se navadno izpro vsi delavci ene stroke. Vsi podjetniki, bodisi te ali one vere, te ali one narodnosti, se strnejo v eno bojno vrsto proti delavcem. Gorje delavcem, ako bi se ločili v tem mogočem boju po narodnosti ali veri! Njih poraz bi bil popoln. Zato se morajo združiti vsi delavci! V Avstriji sicer še nismo imeli izpora. Toda morda ni več daleč čas, ko bodo čutili delavci vso opasnost takega boja. Kaj bodo počeli tedaj slovenski rudarji, ki imajo še tako šibke organizacije? Slovenski rudarji, premislite si to vprašanje in storite svojo dolžnost, ki vam veli: Vsi v organizaciji!

s Stavke italijanskih kmečkih delavcev v letu 1909. V Italiji kmečki delavci pogosto stavkajo. Sprva so se jim stavke tudi precej posrečile, ker so bili posestniki večinoma nepripravljeni. Zdaj pa so posestniki previdnejši in zato propade marsikatera stavka. Vsega skup je bilo leta 1909. v Italiji 140 stavk kmetijskih delavcev. Popolnoma zmagali so delavci v 28 stavkah, deloma v 67, 32 stavk pa je čisto propadlo; za 13 stavk se pa ne ve, kako so končale. V južni Italiji so dosegli delavci brez stavk zvišanje plač in sicer vsled tega, ker se tam ljudje trumoma izseljujejo v Ameriko in zato jako primanjkuje delavcev.

s Napredek angleških strokovnih zvez. Osrednje združevanje angleških strokovnih zvez naglo napreduje. Koncem leta 1907. je naštel angleški delavski urad nič manj kakor 2.406.746 članov v 1173 organizacijah. Na prvi pogled bi kdo sodil, da so angleške organizacije zelo raz-

pršene; toda vse te organizacije so zopet združene v močne deželne industrijske in poklicne zveze. Takih osrednjih zvez je bilo na Angleškem koncem leta 1907. vsega skup 106 z 2.800.000 člani. (Marsikatero strokovno organizacijo so obenem v več strokovnih zvezah.) Od leta 1904. je naraslo število članov za 900.000. V zadnjih treh letih so se ustanovile nove strokovne zveze za kovinarje, predilce in tkalce, za lesne delavce in trgovske sotrudnike. Največ članov imajo zveze rudarjev (460.000 članov), strojnih delavcev in ladjedelcev (320.000 članov), kakor tudi General-Federation of Trade Unions. Zadnja organizacija je strokovna osrednja zveza Anglije, čeprav ima predvsem namen, da se njene organizacije medsebojno zavarujejo proti stavkam in izporom; članov pa je imela koncem leta 1904. 400.000, koncem leta 1907. 600.000 in koncem leta 1908 več kakor 700.000. V mednarodnem tajništvu osrednjih strokovnih zvez, ki ima svoj sedež v Berlinu, je zastopana samo ta zveza, vendar stoje tudi nekatere druge zveze v vednem stiku z organizacijami tujih držav.

s Varstvo rudarjev v Avstraliji. V avstralski državi Viktorija je stopila s 1. februarjem 1910 v veljavo nova postava, ki je temeljito uredila delovne razmere. Postava je uspeh velike stavke rudarjev, ki pa še sedaj ni povsem končana. Iz splošnih določil postave hočemo povzeti najvažnejše stvari.

Žensko delo je popolnoma prepovedano, bodisi pod zemljo ali nad zemljo. Mladenci, ki še niso stari 14 let, ne smejo delati; mladeniči od 14. do 17. leta pa smejo delati le nad zemljo. Dela se po osem ur, in sicer se vračuna v delovni čas tudi vožnja noter in ven. Da bi delal rudar zaporedoma dva šihita, je popolnoma prepovedano; ako je trpelo čezurno delo manj kakor dve uri, se mora plačati zanje rudarju 25 odstotkov več, če pa je trpelo več kakor dve uri, tedaj se plača 50 odstotkov več. Zadnja določba velja tudi za dela ob nedeljah in praznikih. Med osemurnim delom se mora dati delavcem 30 minut odmora za južino; ta odmor pa se mora vračunati v delovni čas. Kadar je rudar končal svoje delo, mora preteči najmanj osem ur, da sme iti zopet delat. Osoobje pri strojih v teku štiriindvajset ur sploh ne sme dalje delati kakor osem ur; vračunati pa se mora še polurni odmor.

Tudi o potrebni označitvi delavcev ima postava važna določila. Tako n. pr. ne sme biti noben rudar kopač (Hauer), ako ni opravljal tega dela najmanj že eno leto pod nadzorstvom izkušnega delavca.

Zasluzek se ne sme izplačevati v prostoru, kjer se prodaja alkoholna pijača.

Delati se sme samo ob določeni temperaturi. Skrbeti se mora za zadostno prezračevanje. Vrtanje v kamen je v jami dovoljeno le tedaj, ako se s posebnimi pripravami zabrani razvijanje prahu. Vsak predor, ki se vozijo po njem rudarji, mora imeti posebno lestvo ali pa porabno pot. Rudarji morajo imeti vedno dovolj sveže pitne vode. V rudnikih, kjer dela najmanj 12 delavcev, mora biti vedno pripravljena nosilnica s potrebnimi ovojji. Kjer pa dela v jami petdeset mož, se morajo te priprave primerno povečati in pomnožiti. Delavci si smejo izbrati izmed sebe dva tovariša, ki redno nadzorujeta rudnik. Posestniku, ravnatelju ali ravnateljevemu namestniku preti postava z zaporom, ako bi nalašč zanemaril važne varnostne odredbe in bi vsled tega spravil življenje delavcev v nevarnost.

Rudniški ravnatelji so lahko le tiste osebe, ki imajo izpričevalo o zmožnosti za to službo; izpričevalo pa jim da posebna izpraševalna oblast, in sicer šele potem, ko so bili najmanj pet let opravljalji svojo službo v rudniku; za ravnateljeve namestnike zadostuje triletna služba.

Za državo Viktorija se je ustanovilo tudi zavarovanje rudarjev proti nezgodam. Rudarji plačajo za zavarovanje polovico prispevkov, polovico pa podjetniki in država.

Dopisi.

d Iz Zagorja. Gospod ravnatelj Pauer je prepovedal, da bi se prvega maja razobesile na rudniških hišah rdeče zastave. Stem je jako ustregel Narodni Delavski Organizaciji, ker so tudi te ljudi jako bodle v oči rdeče zastave. Storili so namreč ti olikani gospodje junaštvo, da so razrezali eno zastavo, seveda so skrili to pogumno dejanje v okrilje temne noči. Tako so se našli delavski „prijatelji“ v skupnem mnenju.

d Trbovlje. Prvi majnik se je prav lepo obnesel. Ob 9. uri dopoldan se je vršil na vrtu g. J. Božiča ljudski shod, na katerem sta sod. Čobal in Sitter v dolgih govorih opisovala razvoj organizacije rudarjev, težavne boje delavstva za izboljšanje njih političnih pravic, ostro kritikovala postopanje meščanskih poslancev vseh narodov v Avstriji, ki kar očitno pomagajo vladi zavlačevati za delavstvo tako silno nujno izboljšanje zavarovanja. Po shodu je bil sprevod okolo glavnega prostora na Vodi. Shod in demonstracija za izboljšanje zavarovanja rudarjev bi bila kljub temu, čeprav so imeli v Trbovljah in Retju klerikalci cerkvena opravila, lahko veliko številnejši,

če ne bi bilo rudniško vodstvo odkazalo velik del delavstva na delo.

d Trbovlje. Žalostno, a resnica! Navada trboveljskih posestnikov, trgovcev in krčmarjev je, da okrase z zastavami in razsvetljuje z razsvetljavami vse hiše, če se vrši kako patriotično, nemško-veteransko ali kakršnokoli drugo praznovanje; če pa praznujejo delavci svoj prvi majnik, se jih ne spominja nihče. Letos se razen gg. Počivavška, Volkerja in Murna nihče ni spominjal, da delavstvo demonstira za izboljšanje zavarovanja. Skrajni čas bi bil, da bi v Trbovljah ponehali s popolnim preziranjem delavstva, pa ga pričeli bolj upoštevati.

d Trbovlje. (Delavska prijaznost.) Velik „delavski prijatelj“ je trgovec in veleposestnik gosp. Franc Dežman v Trbovljah. Še ne prav dolgo tega kar so se delavci potožili zanj, ko se ga spodili od konsumnega društva trboveljske rudokopne družbe. Mož je pa postal potem tekom časa mogočnej — bogataš. Zadnjič pa se je kalila voda pri vodnjaku na Njivi; dve ali tri ženske so šle k njegovemu vodnjaku po vodo. Kaj se je zgodilo? Prav kmalu nato so našli vodnjak zaprt. Delavci! Ni še dolgo, kar ste se puntali zanj, ga napravili za veleposestnika in sedaj vam še čaše vode ne privoščijo. Zapomnite si takega „delavskega prijatelja“.

Razne stvari.

r Rudniška nesreča v Ameriki. Iz Birminghama se poroča: V tukajšnjem rudniku je eksplodirala mina. Zaslulo je štirideset delavcev; petindvajset je baje mrtvih.

r Stavka. V Milanu in Rimu že dalje časa stavkajo zidarji in stavbinski delavci. V Milanu trpi stavka že tri tedne, v Rimu dva tedna. S pogajanj se je že pričelo. Za rimsko stavko je zelo neugodno, da stavkajo istočasno opekarji, ker bi vsled tega zidarji itak ne imeli dela.

r Dvestotisoč ameriških rudarjev stavka. Vsled naraščajoče draginje zahtevajo ameriški rudarji primerno zvišanje plač. Da dosežejo svoje zahteve, so pričeli z 31. marcem z ogromno stavko. Kakor na migljaj so prenehali z delom rudarji v Pittsburgu, državi Illinois, državi Indiana, v rudarskih okrožjih zahodne in jugozahodne Pensilvanije, Virginije i. t. d. in stopila je v boj za svoje pravice silna črna vojska iz temnih podzemeljskih jam. Rudarji so izjavili, da ne gredo prej na delo, dokler se jim ne zviša plača za 5 centov pri toni in se jim ne ugone nekatere druge želje. Podjetniki sami se ne upajo trditi, da bi bile delavske zahteve pretirane, saj zahtevajo rudarji komaj sedemodstotno izboljšanje svoje plače, medtem ko je življenje dvakrat tako drago kakor je bilo nekdanj. Kar se tiče povišanja plače, bi se bili podjetniki že vdali, dasi so izprva ponujali samo dvainpol centa več pri toni premoga. Rudarji imajo namreč veliko željo, da se uredi krivične razmere pri dobavi premoga in pri razstreljevanju. Ako pa bi se podjetniki ne hoteli vdati, se bo stavka tako razrastla, da bo stavkalo 300.000 rudarjev. Vendar se je že povsod pričelo s pogajanj. Podjetniki so bili izprva jako trmoglavji; toda sijajna složnost in bojevitost rudarjev jih je že precej omečila.

r Izpor stavbinskih delavcev v Nemčiji. Poročali smo že, da so nameravali podjetniki uničiti organizacijo stavbinskih delavcev in so zato izprli mnogo delavcev. Mislili so, da se jim bo posrečilo izpreiti 300.000 stavbinskih delavcev, v resnici pa je izprtih delavcev le 100.000. Tako se je njih nakana temeljito ponesrečila. Stavbinska organizacija je krepko vzdržala hudi naskok podjetnikov.

r Nov davek. Vlada namerava uvesti nov davek na vžigalice. Prisvojiti si hoče pravico, da sme samo ona izdelovati in prodajati vžigalice; to pravico bi potem prodala neki družbi. V vsaki škatljici bi bilo le 50 vžigalic mesto 60, kolikor jih je bilo doslej. Škatljica bi se prodajala po 4 vinarje. Socialnodemokratski poslanci so že izjavili, da bodo nastopili proti novemu davku.

r Stavke. V Gradcu in Ljubnem sta končali stavki krojačev z zmago stavkajočih.

r Rudar — ministerski predsednik. Povedali smo že, kako veliko večino so dobili avstralski delavci pri zadnjih državnozborskih volitvah. Vsled

tega je moralo odstopiti prejšnje ministerstvo in glavni guverner Avstralije je pozval delavskega voditelja Andrewa Fisher, naj sestavi novo ministerstvo. Novi ministerski predsednik je rojen Škot. Po svojem poklicu je rudar in je star 46 let.

r Nesreča. V Rosentalu pri Köflachu je prišel voznik (Förderer) Silberschneider med dva vozova, ker je njegov tovariš prenašlo vozil. Silberschneider je dobil težko poškodbo na piščali (na spodnjem delu noge od kolena dalje). Nesrečo je zakrivilo vedno in brezobzirno priganjanje rudarjev k naglemu delu. Gospodje se nič ne brigajo za predpise rudarske policije.

r Boj stavkajočih delavcev s policijo. Na železniški progi, ki vodi v mesto St. Denis na Francoskem, je napadlo 150 stavkajočih delavcev policiste in vojake, ki so varovali stavkokaze. Ranjenih je bilo več policistov in en delavec.

r Petsto rudarjem onemogočen povratek iz jame. Iz Londona javljajo: Včeraj 27. aprila se je zrušil v premogokopniku Tyngbed (Južni Wales, Angleška) stroj, ki izvažal delavce iz jame. Vsled tega je bila odrezana petsto rudarjem vrnitev iz rudnika. Popravili so pa star predor in so po njem izvažali rudarje. Vendar pa se je reševanje počasi vršilo, ker so spravili vsakih deset minut le štiri rudarje iz jame. Rudarjem v jami so pošiljali hrano in živila v jerbasih in posodah za mleko.

r Iz cherryjskega rudnika. Meseca novembra lanskega leta se je pripetila vsled razstrelbe v cherryjskem (Kerijskem) premogokopniku v Ameriki velika nesreča. Mrtvih je bilo mnogo rudarjev, med njimi precej Slovencev. Letos pa so našli 11. aprila še 31 mrtvih trupel v rovu. Obenem so našli tudi listek z napisom: „Vsi smo še živi, ob dveh popoldne, 14. novembra.“ Trupla so našli v najglobljem hodniku 500 metrov pod zemljo. Nesrečniki so po razstrelbi bežali na kraj, kjer so si s pahalom čistili zrak. Truplo enega premogarja je ležalo na pahalu in je najbrže umrl med pahanjem. V oblekah nesrečnikov se je našlo še mnogo denarja. Neki premogar je imel v pasu celo 1400 dolarjev. Nekateri nesrečniki so zapustili tudi pisma, ki pa jih je voda tako poškodovala, da jih ni bilo možno čitati.

Občno konsumno društvo v Idriji

3-2
priporoča svojim članom bogato zalogo vsakovrstnega blaga. Društvo ima na izbiro **moške narejene obleke** po najnovejši modi, **ženskega blaga** vsake vrste, **slamnike za moške in otroke** itd. Vse po jako nizki ceni. Pri-
dite in kupujte, kajti v lastni prodajalni ste najboljše in najcenejše postreženi!

Ana Rancinger

gostilničarka v Trbovljah

se priporoča.

Toči najboljše pijače in ima dobro kuhinjo; dobiva se izborno štajersko, goriško vino in pristen dolenjski cviček po najnižji ceni
2-2 in vedno sveže pivo.

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih. 3-2

Jakob Božič

mesar in gostilničar v Trbovljah

se priporoča cenjenemu delavstvu najtopleje za mnogobrojna naročila. Toči dobro dolenjsko vino po najnižji ceni. 2-2

Amalija Rossi

≡ v Zagorju. ≡

Trgovina z vinom na debelo od 56 litrov naprej.

Priporoča raznovrstna vina po najnižjih cenah. 3-2

V Trbovljah se dobiva moje vino pri gospodu Anton Pučevalšek.

Naznanilo.

Otvoril sem v Delavskem domu v Trbovljah 2-2

krojaško delavnico

izdelujem točno in solidno moške obleke po jako zmerni ceni.

Priporočam se najtopleje delavstvu in beležim s spoštovanjem

Vid Posavec.

Občno konsumno društvo

r. z. z o. p. v Trbovljah priporoča svojim članom najtopleje

raznovrstne birmske obleke za otroke,

razne čevlje po najnižji ceni. 2-2